

ТУРИЗМ

УДК 338.48

**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІАЛЬНОГО ТУРИЗМУ НА ТЕРИТОРІЇ
УКРАЇНИ**

Р. В. Болотюк

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, 4 курс,
спеціальність «Туризм»,

навчально-науковий інститут агроєкології та землеустрою

Науковий керівник – ст. викладач М. С. Яковишина

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

Дослідження показало, що Україна володіє великим потенціалом для розвитку індустріального туризму навіть у воєнні часи. Західна частина України багата на закинуті замки, церкви, палаци, а також заводи, шахти та інші промислові об'єкти. Розвиток індустріального туризму може допомогти: створити нові робочі місця, стимулювати розвиток локальних економік, зберегти історичні та культурні пам'ятки, підвищити обізнаність про роль промисловості в суспільстві. Індустріальний туризм може стати рушійною силою розвитку України. Облаштування маршрутів та об'єктів індустріального туризму потребує активної співпраці між владою, бізнесом та громадськістю.

Ключові слова: туризм, індустріальний, сталкерський, промисловість, освіта, молодь, захід, війна, культура, економіка.

The study showed that Ukraine has great potential for industrial tourism development, even in wartime. The west of Ukraine is rich in abandoned castles, churches, palaces, as well as factories, mines and other industrial facilities. The development of industrial tourism can help to: create new jobs, stimulate the development of local economies, preserve historical and cultural monuments, and raise awareness of the role of industry in society. Industrial tourism can become an important factor in Ukraine's development. Its development requires cooperation between the government, business, and the public.

Keywords: tourism, industrial, stalker, industry, education, youth, event, war, culture, economy.

Індустріальний туризм – це захоплюючий вид туризму, що веде мандрівників за лаштунки промислових об'єктів, знайомлячи з історією та сучасністю виробництва. Цей напрямок дає можливість дослідити сучасні інноваційні заводи, шахти, електростанції, пивоварні, виноробні та інші цікаві місця, недоступні для рядового відвідувача. Сюди також відносять відвідування закинутих об'єктів, «постпаломництво», урбанізм та різні види екстремального туризму, пов'язані з міськими ландшафтами [3; 5].

Переваги індустріального туризму:

- розвиток економіки: стимулювання розвитку локальних економік, створення нових робочих місць, популяризація регіонів;

- збереження спадщини: збереження та популяризація промислової спадщини, реставрація історичних об'єктів;

- освіта: підвищення обізнаності про промисловість, її роль у суспільстві та історичному розвитку.

Питання розвитку туризму на основі індустриальної спадщини України було розглянуто окремими авторами. Зокрема, у своїй статті Пацюк В. зробив аналіз шляхів підвищення туристичної привабливості індустриальних регіонів Криворіжжя [2]. Зав'ялова М. та Скринько Н. розглянули практики організації промислового туризму в регіонах України та обґрунтували необхідність його подальшого розвитку [1]. Той факт, що Україна увійшла до складу Європейського маршруту індустриальної спадщини (European Route of Industrial Heritage) Ради Європи, робить розвиток цього напрямку туризму для України перспективним [7–8].

При проведенні дослідження з розвитку індустриального туризму було використано такі **методи**: аналіз літературних джерел, спостереження, аналіз статистичних даних.

Мета дослідження показати значний потенціал та окреслити перспективи розвитку індустриального туризму в Україні в загальному та у військовий час зокрема.

Сьогодні індустриальний туризм – це динамічний та цікавий напрям, який дає можливість поєднати пізнання, естетику та емоції. Він відкриває нові грані світу, знайомить з величчю промисловості та дарує незабутні враження. Варто його розвивати, зокрема, для того, щоб пояснювати молоді роль промисловості у суспільстві. Цей вид туризму допоможе розвіяти масу стереотипів щодо діючих і закіннутих промислових підприємств та продемонструє технічний прогрес. У західній Україні величезні перспективи має напрям близький до сталкер-туризму. Його розвиток допоможе у відновленні цінних культурних пам'яток та сприятиме регіональному розвитку економіки. За даними звіту ДАРТ 2021 року, 4 відсотки українців, що подорожують Україною, обирали екстремальні види відпочинку (рисунок), а сталкер-туризм якраз до них належить. У статті 4 ЗУ «Про туризм» відсутнє визначення індустриального, промислового або сталкер-туризму [4].

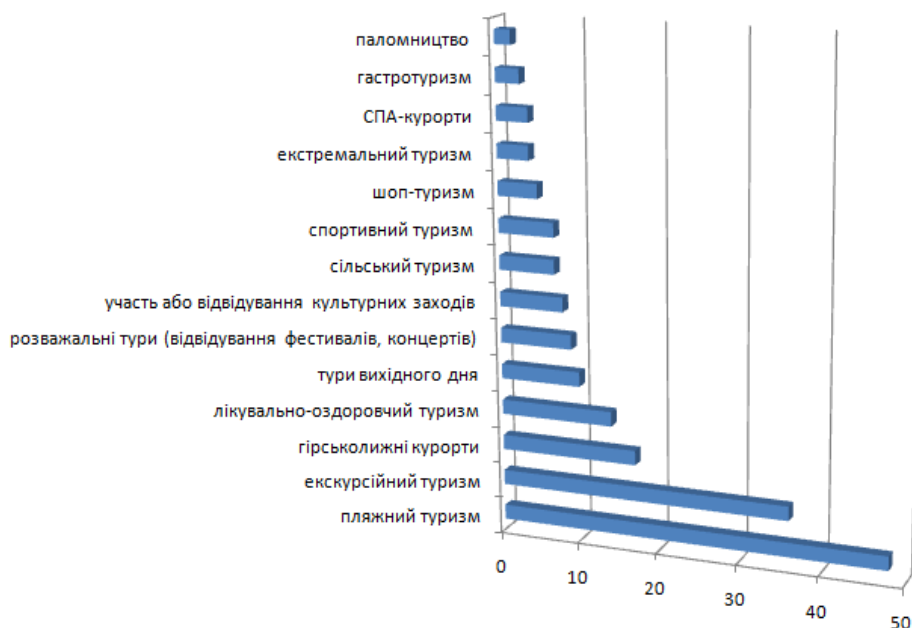

Рисунок. Інфографіка опитування від ДАРТ [6]

В Україні сталкер-туризм був більш поширеним у східній частині, де багато закіннутих промислових підприємств радянської доби, а також у чорнобильській зоні. Варто зазначити, що саме Чорнобиль став засновником сталкерського туризму – окремого напрямку індустриального туризму. До повномасштабного вторгнення територію чорнобильської зони щорічно відвідувало десятки тисяч туристів. Тим не менш, перспектив досі, навіть в умовах війни, предостатньо. Індустриальний туризм у східній Європі був, є і буде актуальним.

Історія індустріалізації Європи є важливою частиною нашої європейської спадщини, яка формувала історію, ландшафт і життя європейців протягом останніх 200 років після промислової революції. Сьогодні тисячі промислових об'єктів, пам'ятників і музеїв оживляють цей період спільної європейської історії в межах Європейського маршруту індустріальної спадщини, а музеї сучасних технологій розповідають захоплюючу історію європейської індустріалізації та її культурної, соціальної та економічної спадщини [7–8].

Масштабні події, такі як «ExtraSchicht – Ніч індустріальної спадщини» в Рурській області (Німеччина) або «Індустріада» в Сілезії (Польща), приваблюють сотні тисяч відвідувачів. Сьогодні всі ці свідчення індустріального минулого утворюють загальноєвропейську туристичну мережу.

Відвідування закинутих місць **приваблює підлітків та молодь**, тому це може бути потужним туристичним напрямком, проте такі локації вимагають належного облаштування з урахуванням вимог безпеки. Замість того, щоб самотужки пробиратись на небезпечні об'єкти, школярі та студенти зможуть відвідувати їх в супроводі фахівця, або гіда.

Закинуті заводи та інші промислові підприємства можна ревіталізувати під функції туризму, там можна буде проводити не лише екскурсії, а й звичайні лекції, або розважальні івенти чи інші різноманітні заходи. Велика кількість наочностей та незвичайна атмосфера зробить навчання цікавішим для студентів багатьох спеціальностей. Цю ідею можна втілювати фактично де завгодно, оскільки по всій території України є будівлі підприємств, які не пережили 90-і роки. Це не лише заводи, а і ресторани, готелі, музеї, шахти і т.д.

Необхідно зазначити, що у світі нині існує значний туристичний попит на огляд техногенних ландшафтів. Відомо багато виснажених індустріальних кар'єрів та колишніх копалень дорогоцінних каменів, які нині перетворилися на популярні туристичні локації (в Камбоджі, Таїланді, Бразилії, Аргентині тощо). Зокрема, досить вражаючими є території алмазних кар'єрів, які приваблюють безліч туристів.

Гірничопромисловий комплекс Бінгем-Каньйон – один із найглибших кар'єрів світу, який знаходиться у США, в штаті Юта, на південь від Великого Солоного озера. Його площа становить близько 8 квадратних кілометрів. Найглибша точка – 1200 метрів, в довжину кар'єр досягає 4 кілометрів. Кар'єру надано статус національного історичного пам'ятника США, і він приваблює безліч туристів з усього світу.

Варто згадати ще один приклад вдалого перетворення індустріального об'єкта на туристичний – Emerald Village у США, комплекс підземних шахт з покладами гіалітового опалу, де проводяться неймовірні нічні екскурсії, під час яких туристи під ультрафіолетовим світлом розглядають як флуоресціюють дорогоцінні камені яскраво-зеленим кольором. Під короткохвильовим ультрафіолетовим світлом ці покриття або світяться.

Досить багато турів місцями видобутку корисних копалин, зокрема дорогоцінних каменів, розроблено у Бразилії. Для прикладу можна навести тур на 7 днів і 6 ночей «Tour of gemstone mines in Brazil» (Belo Horizonte – Ouro Preto – Itabira – Tecifilo Otoni), який включає відвідування п'яти родовищ: Бельмонт (смарагди), Ітайя (аквамарин), Параїба Бразилія (турмалін), Passagem (золото) і Cruzeiro (турмалін).

Закинуті заводи та інші промислові підприємства можна ревіталізувати під функції туризму, там можна буде проводити не лише екскурсії, а й звичайні лекції, або розважальні івенти чи інші різноманітні заходи. Велика кількість наочностей та незвичайна атмосфера зробить навчання цікавішим для студентів багатьох спеціальностей. Цю ідею можна втілювати фактично де завгодно, оскільки по всій території України є будівлі підприємств, які не пережили 90-ті роки. Це не лише заводи, а і ресторани, готелі, музеї, шахти і т.д.

В умовах війни туризм перемістився у західні області, тому перспективи розвитку індустріального туризму з міркувань безпеки розглядати варто саме тут. До того ж, «бум» сталкерського туризму варто очікувати після виходу нової частини української культової

серії відеоігор – «S.T.A.L.K.E.R. 2», дата релізу якої була призначена на вересень цього року. Тому організувати цікаві локації на заміну Чорнобилю та Прип'яті (оскільки зараз там надто небезпечно через війну) буде гарним рішенням. Багато міст-привидів є у центральній Україні, наприклад Цукроварів у Кіровоградській області, проте транспортне сполучення та загальна інфраструктура регіону не дозволяють швидко і дешево розвивати там туристичний напрям. Вважаємо, що в сучасних умовах ідеальним варіантом є верхня частина Трускавця. Ця частина міста давно не оновлювалась та не ремонтувалась, там є три закинутих санаторії і місцевість виглядає справді вражаюче та містично. Нижчі частини Трускавця мають потужну туристичну інфраструктуру, загальне розташування об'єкта дуже вигідне та віддалене від бойових дій. Яскравим прикладом об'єктів індустріального туризму сталкерського напрямку є Тараканівський форт та Тунель кохання. Це досить популярні об'єкти, які чітко підпадають під характеристику сталкерського туризму (який проводиться на територіях, що зазнали антропогенних змін, і увагу зосереджено на тісному зв'язку між соціальним середовищем і природним, яке було змінено внаслідок дії різних чинників).

Варто окремо виділити закинуті замки, церкви і палаци. Тому існують значні очікування, що туризм сприятиме співпраці та координації діяльності у відновленні історико-культурних пам'яток та запобіганні їх подальшому руйнуванню. Наприклад, у с. Прилуцьку розташовані руїни будинку Габрієли Запольської. Там, ще за рік до повномасштабного вторгнення, проводили арт-променади «Так звучить Луцьк». Такі заходи акцентують увагу до проблем закинутих об'єктів. На заході України сотні руїн замків та палаців, багатьох з яких навіть немає на картах, тому варто створювати між такими об'єктами маршрути. Наприклад, селище Луків у Волинській області, де розташовані історичні пам'ятки: величний палац Мьончинських (закинутий), костел св. Анни та Станіслава (аварійний стан), Церква Святої Параскеви (перша згадка 1510 р.). Про цю місцевість майже ніхто не знає, проте організація маршрутів між містами Володимиром, Луцьком та Ковелем, допоможе привернути увагу та залучити кошти (від туристів) до десятків дуже цінних забутих історичних об'єктів.

Таким чином, враховуючи висвітлені переваги індустріального туризму, пропонуємо наступні рекомендації для місцевих органів влади та туристично-інформаційних центрів: розробити маршрути індустріального туризму в західних областях України; залучити інвестиції на реставраційні роботи та ревіталізацію занедбаних об'єктів; створити освітні програми з використанням індустріальних об'єктів; знайти туристичну альтернативу Чорнобилю. Індустріальний туризм здатний стати важливим чинником розвитку економіки України, збереження її культурної спадщини та підвищення обізнаності про роль промисловості в суспільстві.

1. Зав'ялова М. В., Скринько Н. В. Індустріальний туризм: регіональний аспект. *Ефективна економіка*. 2015. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4066>. (дата звернення: 21.10.2024).
2. Пацюк В. С. Індустріальний туризм як інструмент формування туристичної привабливості промислових регіонів (на прикладі Кривого Рогу). *Економічна та соціальна географія*. 2014. Вип. 2. С. 228–236.
3. Індустріальний туризм. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Індустріальний_туризм. (дата звернення: 26.09.2024).
4. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР. Редакція від 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 26.09.2024).
5. Індустріальний туризм і міські дослідження. URL: https://infotour.in.ua/industrial_tourism.htm#google_vignette (дата звернення: 26.09.2024).
6. ДАРТ – офіційний вебсайт Статистика. URL: <https://www.tourism.gov.ua/statistic> (дата звернення: 26.09.2024).
7. On the industrial history of Ukraine. *European Route of Industrial Heritage* : web site. URL: <https://www.erih.net/how-it-started/industrial-history-of-european-countries/ukraine>. (дата звернення: 26.09.2024).
8. European Route of Industrial Heritage. *Cultural Routs* : web site. URL: <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/european-route-of-industrial-heritage>. (дата звернення: 26.09.2024).